

NYA Mäktaren

VOLYM XV

Teologisk bilaga till Kyrka och Folk nr 12/07

Ett enda budskap till alla folk

Föredrag om mission hållet i S:t Pauli församlingshem, Göteborg, februari 2007

av **Sture Hallbjörner**

Med tacksamhet kan vi notera att den nuvarande kyrkoordningen för Svenska kyrkan definierar en av församlingarnas fyra viktiga arbetsuppgifter som att utöva mission. Tyvärr lämnas vi sedan i sticket när det gäller den angelägna frågan om vad mission består av, vad den är och hur den skall bedrivas. Går vi till den organisation som fortfarande idag kallas för Svenska kyrkans mission för att få svar på de frågorna, får man inte längre vare sig någon klar bild av vad mission är eller hur Svenska kyrkan lever upp till sin målsättning. När kyrkan i stort och dess ledning sviker oss, kan vi inte bara lämna saken därhän. Vi kan inte finna oss i att mission får ett diffust skimmer över sig, med tveksamhet om det är något att be för eller offra till. Är det en församlingens verksamhetsform som man kan ha eller inte ha?

Vi är nu inte utlämnade till trendiga åsikter om alla religioners lika värde, om religionsdialog, om det är rätt att påverka muslimer att gå över till kristendomen, om det inte är lika viktigt att bekämpa miljöförstöringen som att predika om Jesus, om fred och mänskliga rättigheter istället för Guds kärlek, om olika kulturers spiritualitet istället för den Helige Andes ensamrätt att förklara för oss vem den ende sanne Guden är.

Vi behöver inte drunkna bland frågorna utan vi kan, var och en av oss, gå till Bibeln både med våra egna och med andras frågor för att söka svar. Och det är vad vi nu skall göra. Jag har inte möjligheten att här ge ett heltäckande och uttömmande svar på vad Bibeln lär om mission, men jag hoppas att det skall bli till en början för den som vill gå vidare.

1. Mission är ett utflöde av Guds väsen

Alla vet vi hur Gud skapade vår tillvaro och oss människor genom sitt Ord. Han sade och det blev till. I begynnelsen var Ordet och Ordet var Gud. Så uppenbarar Bibeln Guds väsen, att Gud i sin relation till allt det han skapat fortfarande skapar, uppehåller och verkar. Och det genom sitt Ord. Därför säger Jesus i ett bestämt sammanhang. ”Min Fader verkar alltjämt, så verkar ock jag.” En och annan av oss blir förvånad när vi läser på ett flertal ställen i Bibeln hur Gud liksom inte kan handla utan att han först har talat om det. Och när han väl sänt ut sitt Ord, så verkar det vad han vill. Det är samma mäktiga Ord som verkar för att få ordning på vårt universum som det är att befria Israel ur fångenskapen eller att bota den lame mannen. Och om det Ord som utgår ur Guds mun i begynnelsen gestaltar hela mänskligheten i Adam och Eva, så är det inte först så att Hans vilja och intresse enbart riktade sig till folket som han utvalde, Israel, och sedan med och efter Jesus hela världen. Nej, hos Gud finns hans eviga rådslut att vilja frälsa hela mänskligheten Adam och Eva ur fångenskapen under döden. Och Paulus kan binda ihop detta med sitt mäktiga uttalande: ”Ty den Gud som sade varde ljus han har också låtit ljus gå upp i våra hjärtan för att kunskapen om Guds härlighet som strålar fram i Kristi ansikte skall kunna sprida sitt sken.”

Det har varit på modet och blir liksom aktuellt nu och då – för oss för några år sedan med Jonas Gardells bok om Gud – att skilja mellan gamla testamentets Gud och nya testamentets Gud. Man läser GT med glasögon som är färgade av den tidens semitiska kultur. De många olika stammarna har ett stort antal gudar inom ramen för baalskult eller Egyptens ►

➤ religiositet. Så hade Israel sin gud som de dyrkade som den som utvalt dem och gjort dem till förmer än alla andra folk. De kunde lämna fångenskapen i Egypten och sedan började kampen att hålla sig till sin gud vilket skändligen misslyckades. Det stolta folket blir en folkspillra sedan deras en gång så starka gud inte kunnat hjälpa dem mot de invaderande storrikerna från öster och norr.

Har man en ett sådant religionshistoriskt perspektiv som inte har sin grund i Bibeln, då kan man inte ta emot Bibelns vittnesbörd om varför Gud utvalde ett folk framför alla andra folk. Det var inte för att ge Israel konkurrenskraft i förhållande till sin omgivning, utan skälen är tre mycket tydliga uppenbarelsen.

Den första: Den Gud som skapat himmel och jord, håller hela världen i sin hand, styr och leder folk och länder. Han väljer både tid och medel för sin plan att frälsa sitt människosläkte. Han skall bo hos ett folk, tala på ett språk, med en ledares mun tala om vem Han är. Han skall med detta folk som redskap visa hela världen vad frälsning är – och detta på ett sådant överdådigt sätt att det inte råder något tvivel om att denne Gud inte är någon stamgud för en viss arabisk beduinklan. Han är Sebaot Herren, allhärskaren som kan göra vad han vill. Han är den ende sanne Guden och folken måste erkänna: ingen annan är en sådan Gud.

Den andra uppenbarelsen: Denne Gud älskar sitt folk. Han kuvar farao och för sitt folk ut i frihet. Under fyrtio år i öknen ger Han dem inte bara mat och vatten utan sin vilja med sitt förbund. Han gör nåd med tusenden när man håller hans förbund. Gud har omsorg om sitt folk dag som natt. ”Jag är en far för er och ni är mitt folk”

Den tredje uppenbarelsen, så helt överraskande:

Här ges ett löfte som vars uppfyllelse bara kan förstås komma från den Gud som en gång kring sin tron skall se en stor skara som ingen kan räkna, en skara ur alla folkslag och stammar och folk och tungomål. (Upp 7:9) – Missionens mål kan inte vara tydligare än här!

Abram, en barnlös invandrare från Ur i Kaldéen hör Herrens röst: *Skåda upp till himmelen och räkna stjärnorna, om du kan räkna dem. Så skall din säd, avkomma, bliva.*

Som stjärnorna, som sandkornen vid havets strand – det tallösa folk som Gud skapar genom en infertil stamhövding. Abram trodde Gud och det räknades honom till rättfärdighet.

Därmed börjar den dramatiska utveckling, att den linje som löper som en etnisk, nationell befolkningskurva från domartiden och framåt till en början tycks bli till ett svar på förväntan om det talrika och mäktiga folket. Efter konung David sker något helt annat. Folket splittras, deporteras, sönderfaller i småbitar, sprängs ut i alla länder runt Medelhavets kuster. Profeternas ord gäller, att av den stora mängden skall det bara bli en liten rest kvar, de överblivna. Men under allt detta håller Guds frälsningsplan på att ta gestalt. Ty Gud skall snart förverkliga den stora frälsningen genom

att sända sin Son för att Guds folk, den tallösa skaran, skall bestå av dem som blivit rättfärdiggjorda av tro. Gud skall sluta ett nytt förbund med hela världen. De som då fått del av uppenbarelsen, har insikt om hur Gud är.

Israels historia även under biblisk tid är djupt tragisk. Folket avfaller, bryter med Gud och går sina egna vägar. I sin situation vänder det inte om till Gud utan försöker på egen hand att lappa ihop sin gudstro, genom det vi känner som de äldstes stadgar och synagogans fromhet på Jesu tid. Har Israel förändrat sig, avfallit, så har inte Gud. Han är trofast och står fast vid sina löften. Och nu kommer Guds kärlek till Israel att stå som tecken och hopp för hela världen. Kan han förlåta Israel, kan han ha tålmod med dem, då kan han ha det med varje folk. Ty det finns inte någon annan Gud som är en sann Gud och en Frälsare. Guds mission lyder i Jes. 25:6-8: *Och Herren Sebaot skall på detta berg göra ett gästabud för alla folk. Han skall på detta berg göra om intet det dok som höljer alla folk och det täckelse som betäcker alla folkslag. Han skall för alltid göra döden om intet.*

Ytterligare ett par ord från Jesaja: *Herren talar: ”före mig är ingen Gud danad och efter mig skall ingen komma. Jag, jag är Herren, och förutom mig finns ingen frälsare.”* (Jes 43:10-11). Och några kapitel längre fram (Jes 49): *Det är för litet för dig, då du är min tjänare, att allenast upprätta Jakobs stammar och föra tillbaka de bevarade av Israel. jag skall sätta dig till ett ljus för hednafolken.*

Denne tjänare är den lidande Messias som med sitt verk bland judarna fullbordar det som vi måste kunna se och förstå för att kunna tala om mission. Det kan verka som en motsägelse när Jesus säger: *jag är inte sänd till några andra än till de förlorade fåren av Israels hus.* Mot den bakgrund jag har tecknat är det tvärtom helt logiskt att det var så vi skulle lära känna Gud själv genom Jesus i resten av Israels folk. Hur skulle vi annars kunna lära känna Messias? Hur skulle vi annars kunna förstå med vilken kraft och kärlek det gamla förbundet sprängs och ett nytt kommer i stället. Aposteln Johannes kunde inte uttrycka det klarare: *Så älskade Gud världen att han sände sin enfödde Son.* Det står inte Israel eller sitt folk – utan världen. Och därmed är det givet en gång för alla. Denne Jesus är Guds gåva till hela världen, inklusive Israel, och hela världen måste i varje generation få lära känna honom ty ”detta är evigt liv att de känna dig den ende sanne Guden och den Du har sänt, Jesus Kristus.”

Så har Gud genom sitt ord uppenbarat den hemlighet som sedan vår tids början varit förborgad för oss. Missionens innehåll är Guds människoblivande i Jesus från Nasaret. Detta innehåll anpassas inte efter de olika kulturer som det är avsett för, ty det skall i korsets tecken förmedla Guds kärlek till syndare. Detta är missionens budskap och endast detta, utformat och preciserat så som Gud ville ha det för att alla människor oavsett ras, nation, kön, social ställning skulle få en och samme Frälsare och en och

samma frälsning. För den skull slår Jesus följe med sina viltsna lärjungar efter uppståndelsen och förklarar för dem allt som stod skrivet om honom. Och när Han bröt brödet kände de igen Honom. Han är uppstånden. Han är här.

2. Mission är Guds frälsning ur nöden

Jag skall kortfattat belysa tre konkreta missionstexter i Nya testamentet.

Den första gäller Petrus. Han och de andra apostlarna hade redan tränat på att vara ambassadörer för Guds rike. De visste att de inte skulle gå i sitt eget namn utan i Jesu. De var vana att ta order från Jesus och lyda. De skulle inte själva ha sammanträde för att lägga upp en missionsstrategi, vad som verkade klokt och framgångsrikt, utan de skulle göra Jesu gärningar. I början av Apostlagärningarna beskriver Lukas hur Petrus och Johannes vid templet träffar på en förlamad man som sitter och tigger. Du känner igen Petri ord till den handikappade: ”Silver och guld har jag inte men vad jag har, det giver jag dig. I Jesu Kristi, nasaréen namn, säger jag dig: stå upp och gå.” Mannen blev botad. Vad som sker är att Petrus och apostlarna blivit betrodda med Guds ord och dess kraft. Och det skulle gå med dem som med Jesus.

Som en början på den efterföljelsen kommer nu reaktionen på bekännelsen till Jesus. Petrus och Johannes kastas i fängelse. Efter pingstdagens stora framgång med flera tusen omvända, sitter de nu i fängelset och väntar på sin dom. Domen blir denna gång ganska mild. De får stränga order att aldrig mer förkunna eller verka i Jesu namn. Och de svarar: ”vi kan inte låta bli att tala om vad vi har hört och sett.” I denna rättgång får vi ett typexempel på vad som var viktigast för Jesu missionärer: deras egna liv eller att få budskapet förkunnat? Att försöka konformera sig så med maktens representanter att de slapp straff, nej! Att försöka framstå som läkare som hade kunnat göra detta utan Jesus, åter igen, nej! De står rakryggade i rätten och talar om honom som byggningsmännen förkastade. ”I ingen annan finns frälsning, ej heller finns under himmelen något annat namn, bland människor givet, genom vilket vi kunna bli frälsta.” (Apg 4:11- 12)

Vad var det som gjorde dem så frimodiga? De visste hur de själva hade blivit frälsta av Jesus ur deras nöd och när de nu såg nöden hos andra visste de att också för dem hade Jesus dött. Skulle hans död inte vara meningslös, så måste de predika för alla de kom i kontakt med om Jesus.

Den andra bibeltexten: Men hur skulle det gå till att nå medmänniskorna de hade omkring sig. Sina landsmän från Galiléen innebar inga problem, men de levde då som nu i ett Palestina som var en smältdegel av folk från olika länder och kulturer. På Pingstdagen hade den helige Ande hjälpt dem med språkfrågan. Nu skulle det handla om att umgås i vardagslag. Då kom det första stora genombrottet när Petrus i en syn får order att slakta och äta orena djur. Aldrig någonsin, svarade den fromme och bibeltrogne Petrus: det stod i Skriften vad man fick äta och inte äta. Men tre gånger fick han

veta att han inte skulle hålla det för orent som Gud förklarat rent. Och så kommer den stora förändringen för Petrus och för alla apostlarna. ”Mig har Gud lärt att icke hålla någon människa för ohelig eller oren.” De hade sedan barnsben lärt sig den accepterade diskrimineringen att de var – om än inte förmer så dock – annorlunda än alla andra folk. De var Guds utvalda och inga andra. Nu plötsligt är alla kallade till att ta emot det Gud har att ge. Det är bara att lyda den befallning de fått: Gå ut till alla folk – även dem som de inte hade något gemensamt med, aldrig ätit ihop med, aldrig beblandat sig med. ”Icke hålla någon enda människa för ohelig eller oren.” Guds ords vittnesbörd om den ende Guden för alla, inte blott för Israel utan för alla folk och nationer skrivs som i eldskrift framför Petrus och apostlarna. Hela världens nöd ligger på Jesu hjärta! Hela världens synder har Jesus försonat på korset. Allt är fullbordat.

Jesu ord till Petrus efter uppståndelsen får en ny aktualitet: Älskar Du mig? Älskar Du Jesus, älskar Du din Mästare så att Du ger Honom till din nästa. Jesus är ju maten för den hungrige, drycken för den törstige, hälsan för den sjuke, livet för den döende. Det är ju detta alla måste få uppleva.

För Paulus blir det ett problem. Det känns ju märkligt att få hela världen i blickfältet och liksom glömma bort sina egna. Han som brinner i sin iver att få vinna människor för Kristus, därför att han vet hur Kristus har vunnit honom, vad är då naturligare för honom än att hans egna landsmän, som visserligen försöker lönnmörda honom, blir frälsta. Det är säkert inget retoriskt svammel när Paulus talar om att om det gick så kunde han tänka sig att själv bli förbannad och bortkastad från Kristus, om det kunde gagna hans egna landsmän.

Den tredje bibeltexten: När evangeliet blev mottaget av människor som inte växt upp med alla bud och regler, aldrig gått i synagogan, aldrig förstått hur viktigt det var att bära Guds ord i hjärtat – hur skall de kunna leva ett kristet liv i en hednisk omgivning, och hur skall synagogans folk kunna följa Jesus utan att åter hemfalla åt bundenhet i de äldstes stadgar. Det är nu Abraham blir räddningen. I den helige Ande och med trons rättfärdighet i tanke och hjärta samlas man till det första apostlakonciliet ca år 45 för att ställa den allvarliga frågan. Är vi på rätt väg? Lär vi de nykristna allt det Guds Ord som står i Skriften? Är vår undervisning sådan som vi fått den från vår Frälsare Jesus som inte kommit för att upphäva lagen utan för att fullborda den? Så kunde man från alla de tillfällen där de predikat om Herren Kristus betyga hur de som lyssnat kommit till tro och i den tron mottagit den helige Ande. Det var det som skapade de nya församlingarna. Det var den rättfärdighet som gav kraft inte till att följa den mosaiska lagen utan Jesu bud. Därför drar de en gräns vid det som direkt hör till avgudadyrkan och otukt och köttet av förkvävda djur och blod för att leva i den frihet och lydnad som apostlarnas undervisning förmedlade från Jesus: så skall de få växa i tron.

Därmed är den nya vägen öppnad för alla människor. Man behöver inte först bli jude i den meningen att man skall gå in under det gamla förbundet för att sedan gra- ➤

➤ deras upp till högstadiet, det nya förbundet. Det gamla och det nya förbundet har en och samma väg. Den helige Ande som Fadern har sänt, leder till omvändelse och en sann tro på Herren Jesus.

3. Mission är sändning med bud om korset och uppståndelsen

Det är den stora dagen. Jesus har uppstått från de döda. Han söker upp sin lärjungar som sitter instängda i rädsla för judarna. Det första Jesus säger är ”Frid vare med eder”. Sedan säger Han: ”Såsom Fadern och har sänt mig, så sänder ock jag eder”.

Här blir det åter tydligt det vi tidigare hävdade, att mission är en del av Guds väsen. ”Såsom Fadern har sänt mig” Han kunde ha sagt: såsom Fadern har utgivit mig, fött mig, låtit mig komma till jorden. Nej, Ordet är sänt och därav kommer ordet mission.

Nu har vi inte möjlighet att här redogöra för vad det betyder att vara sänd när det gäller Sonen som är ett med Fadern. Det räcker för oss att tänka på att detta var en av knäckfrågorna både för dem som inte ville acceptera Jesus som Messias och för dem som gärna ville se Guds löftens fullbordning i honom. Är Du den som skulle komma? Kan han verkligen vara sänd från Gud?

Gamla testamentet berättar för oss att de budskap som Gud vill sända, förmedlar Han till folket eller till enskilda genom profeter som i sin tur var sända från honom. Det fanns profeter som nog talade på ett sätt som liknade Guds Ord, de kunde utföra gärningar som liknade Guds gärningar, men om profeten inte var sänd av Gud, då föll allt till marken. Då hade man att göra med en lögnprofet.

Därför är uppståndelsedagens kväll så avgörande för evangeliet. Evangeliets innehåll hade utmejslats och formats genom århundraden. Nu skulle det finna redskap för att detta evangelium skulle kunna predikas som Guds ord. Jesus måste andas på dem. ”Tag emot helig Ande” och han måste sända dem med den fullmakt som bara Han kan ge: ”Såsom Fadern har sänt mig, så sänder jag också Er”.

Var och en som är döpt i Jesu namn, har tagit emot den helige Ande. Varje döpt kristen vittnar antingen medvetet eller omedvetet om sin Herre. Paulus talar om att vi kristna är Kristusbrev för världen. Det kan verkligen stämma till eftertanke vad folk läser i mitt liv, efter mina ord och handlingar. Frågan om att kunna avlägga ett gott vittnesbörd som leder andra till Kristus formas ofta till en bön att bli ett redskap för Honom, att gå Hans ärenden, att sändas av Honom till den och den människan för att tala, trösta, hjälpa. Är detta var kristens kallelse att vittna om sin Herre, så kallar den helige Ande kristna att få ett särskilt uppdrag som missionärer. För oss i våra församlingar har det kommit att betyda en kallelse att gå ut till andra folk än det egna, men det kan också betyda ett mer närliggande engagemang.

Det som den helige Ande knyter samman är tydligt i berättelserna i Apostlagärningarna om hur denna missionärskallelse förankras i församlingen, från vilken missionärer sänds. Han eller hon går inte ut på egen hand i ett eget företag utan det är församlingen som tar ansvar för att Guds Ord sprids genom missionären. Församlingen skall heller inte sända ut någon som Herren inte har kallat och vill sända.

Genom att sändningen är den avgörande faktorn i missionen är det inte missionären som är huvudpersonen. Självklart tycker någon. Och det vore gott om en kyrka, församling, missionsorganisation etc kunde så styras av den helige Ande att det är Jesus som står i centrum.

Det är ju helt naturligt för oss att öppna ett brev som kommer med posten och se efter vem som skickat det och vad han vill. På samma sätt skall det vara för mottagaren. Han skall få veta vem avsändaren är och vad Han vill.

När det gällt mission i Afrika och Asien har vi ofta fångats av de otroligt stora och varierande behov som förekommit där missionärerna arbetat och därmed har Sändaren kommit i bakgrunden för att nyfiket öppna och se vad u-landsbiståndspaketet innehåller. Utan att på något sätt förringa alla dessa hjälpinsatser som äger rum, på olika nivåer och olika sammanhang, så måste en kristen mission alltid fråga sig: Vad är det vår Herre har sänt oss ut med och för vilka uppgifter? Svaret är entydigt: Han som sänder vill själv gå med och vara den som genom missionären få komma fram till den som inte känner honom.

Gud sänder Jesus till världen. Det är Jesus det gäller.

Detta för med sig två förhållningssätt. Det ena gäller missionären. Han kan vara trygg. Den helige Ande lär honom vad han skall säga, när han skall säga vad. Och den stora tryggheten: så sade Herren till mig att jag skulle säga er. Jag har inte hittat på det här själv och jag kan bara var trogen det Han givit mig att framföra. Och när missionären möter en mängd motgångar så hjälper den helige Ande att se på Jesus. När han drabbas av dimensionerna av nöden, kan han säga med Paulus: ”Jag beslöt mig för att inte veta av något annat än Jesus Kristus och honom såsom korsfäst.” Missionären har inte ansvar för hur evangeliet om korset och uppståndelsen blir mottaget. Han behöver inte ens lägga sig i det. Detta sköter den helige Ande om. Är det då så att missionen kommer från Jesus, bildas där en församling kring Jesu närvaro i Ordet och i sakramenten.

Det andra förhållningssättet gäller dem som missionären är utsänd till. De kan förvisso ha svårt med sändebudet, språket, levnadsvanorna, kulturella bakgrunden. Deras stora möjlighet är att få klart för sig att missionären inte kommer i sitt eget namn, eller i kyrkans namn utan i Jesu namn. Det är Hans budskap de får ta emot. Det är Hans förlåtelse det gäller. Det är hans seger över döden. Då sker det som är den stora glädjen med missionen att en syndare finner sin Frälsare och glädjen är stor i himmelen.

Jesus i dialog

Vad kan vi lära av Joh 4:5-26?¹

av David Termén

Det talas mycket om *religionsdialog* i våra dagar. Ofta framställs dialog som ett ömsesidigt givande och mottagande mellan företrädare för olika religioner och trosuppfattningar som i princip betraktas som likvärdiga. Tillsammans vill man genom dialog försöka komma fram till en gemensam sanning. I stället för att framhålla Jesus Kristus som den *enda* vägen till Gud säger många kyrkliga företrädare att han enligt deras mening är den *bästa* vägen till Gud.

Det är viktigt för Jesu lärjungar och förkunnare att av Jesus lära sig konsten att föra dialog med människor av annan tro eller med människor utan tro. Jesus förvånade sina lärjungar med att samtala med en kvinna (Joh 4:27), och vi kan tillägga: till råga på allt med en samarisk kvinna (jfr v 9, enligt Svenska Folkbibeln 98: ”Judarna umgås inte med samariter”; det rådde sedan länge fiendskap mellan de två folken, jfr Luk 9.51ff; Joh 8:48). Nedan har ibland formen ”samaritansk” använts för att särskilt markera begreppets teologiska innebörd.

Vad kan vi lära av Jesu dialog med kvinnan vid Sykars brunn?

Jesus anknyter till sin samtalspartners bakgrund och livssituation

Anknytningen är given: Jesus var trött av vandringen och törstig. En källa eller brunn var ett lämpligt ställe för vila och för stillande av törsten. Det var mitt på dagen, en ovanlig tidpunkt för att hämta vatten. Men dit kom samtidigt, uppenbarligen genom gudomlig ledning, en samarisk kvinna från staden Sykar för att hämta vatten. Den brunn som sedan 300-talet utpekas som Jakobs brunn, uppges vara över 30 meter djup. Patriarkerna Abraham, Isak och Jakob var lika viktiga för samarierna som för judarna.

Kvinnan hade givetvis ett öskar (öskärl) med sig att hämta upp vattnet med, något som Jesus saknade. Jesus förvånar därför kvinnan när han ber henne om något att dricka (v 7). Jesus knyter an till kvinnans livssituation: ”Fem män har du haft, och den du nu har är inte din man” (v 18). Denna utsaga innefattar samariernas religiösa situation och har med denna tillämpning en djupare mening som behandlas senare i denna artikel. Den har att göra med berget Gerisim som ligger nära Sykar och Jakobs brunn. Även tanken på en kommande Messias var levande bland samarierna, som endast erkände Torá, Moseböckerna, som helig skrift.²

Vågar du och jag utlämna oss åt Jesus och hans granskning? Och hur anknyter vi som Jesu lärjungar till våra medmänniskors livssituation?

Jesus erbjuder sin samtalspartner det levande, livgivande vattnet

När kvinnan ställer sig undrande till Jesu begäran om något att dricka, svarar han: ”Om du visste vad Gud har att ge (Svenska Folkbibeln 98: Om du kände till Guds gåva) och vem det är som säger till dig: Ge mig något att dricka, då skulle du ha bett honom, och han skulle ha gett dig levande vatten” (v 10). Kvinnan tycks uppfatta Jesu ord såsom syftande på vanligt vatten och efterlyser ett öskar, eftersom brunnen är djup. Levande vatten är i den heliga Skrift friskt porlande källvatten till skillnad från grumligt, stillastående vatten. I 1 Moseboken omtalas bl a Edens flod med dess fyra armar samt brunnar med anknytning till patriarkerna.

I andlig mening är det levande vattnet ett livgivande vatten, en bild av *livets källa*, Gud själv och hans ord. ”Guds ord är levande och verksamt”, heter det i Hebreerbrevet (4:12a). I Ps 36 läser vi: ”Din nåd är dyrbar, o Gud, i dina vingars skugga finner människor tillflykt. De får njuta överflödet i ditt hus, i din glädjes strömmar stillas deras törst. Ty hos dig är livets källa, i ditt ljus ser vi ljus” (vv 8-10). I det befriade Israels tackpsalm, Jes 12, heter det profetiskt: ”Jublande skall ni ösa vatten ur räddningens (frälsningens) källor” (v 3). I Jesajaboken finns också uppmaningen: ”Kom, alla ni som törstar, kom hit och få vatten, kom, även ni som inte har pengar!” (Jes 55:1b.) I profeten Jeremias bok läser vi: ”Mitt folk har begått en dubbel synd: de har övergett mig, källan med det friska vattnet, och huggit ut cisterner... som spricker och inte håller vatten” (2:13, jfr 17:13b).

Jesu ord till kvinnan vid Sykar har samma innebörd som hans ord till Nikodemos under hans nattliga samtal med honom, om nödvändigheten att bli född på nytt eller ovanifrån, av vatten och ande/Anden (Joh 3:3-8). Många profetiska utsagor i Gamla testamentet om den kommande världsförnyelsen förenar vattnet med Andens verk. Det vatten som Jesus erbjuder släcker törsten, till skillnad från vattnet från Jakobs brunn eller någon annan jordisk källa. Jesus säger: ”Det vatten jag ger blir en källa i honom (dvs i den som dricker av detta vatten), med ett flöde som ger evigt liv” (v 14). Kvinnan ber Jesus ge henne det vattnet, med motiveringen: ”så att jag aldrig blir törstig och behöver gå hit efter vatten” (v 15).

Vid den judiska lövhyddofesten förekom bland annat en vattenhämtningssceremoni. Vid en sådan högtid i Jerusalems tempel ropade Jesus: ”Är någon törstig, så kom till mig och drick. Den som tror på mig, ur hans inre skall flyta strömmar av levande vatten, som skriften säger”, med evangelieförfattarens tillägg: ”Detta sade han om Anden, som de som trodde på honom skulle få” (Joh 7:37b-39a). Jesu ord är en förutsägelse om den helige Andes utgjut-

de den första kristna pingstdagen och dess konsekvenser i Kristi kyrka med dess nådemedel, Ordet och sakramenten, och dess andliga gemenskap och vittnesbörd om den korsfäste och uppståndne Herren. I Uppenbarelseboken möter vi detta erbjudande: "Den som törstar skall komma. Och den som vill skall fritt få dricka av livets vatten" (Upp 22:17b).

Hur har du och jag ställt oss till Jesu erbjudande om det levande vattnet som släcker vår andliga törst och ger oss evigt liv? Vilket värde sätter vi på denna gåva? Och hur angelägna är vi som Jesu lärjungar att presentera hans erbjudande för våra medmänniskor?

Jesus framhåller sin himmelske Fader, Israels Gud, som hela världens Gud

Först ber Jesus kvinnan att hämta sin man, och kvinnan svarar med att hon inte har någon man. Jesus fortsätter med att säga att hon har haft fem män och att den hon nu har inte är hennes man (vv 16-18). I berättelsens fortsättning säger kvinnan till folket i sin hemstad: "Kom så får ni se en man som har sagt mig allt som jag har gjort" (v 29). Det kan tyda på att Jesus berört hennes leverne. Å andra sidan kan det som kvinnan gjort innefatta både gott och ont. Hon tycks inte vara utstött från eller ifrågasatt i stadens och folkets gemenskap, eftersom invånarna i Sykar tar hennes vittnesbörd på allvar. Det som kvinnan gjort kan i detta sammanhang också gälla henne som representant för sitt folk.

Det märkliga i sammanhanget är att Jesus inte uppehåller sig vid kvinnans personliga leverne och moral. I varje fall är det inte någon huvudsak för evangeliets författare, aposteln Johannes. Kvinnan är väl insatt i skillnaderna mellan judisk och samaritansk gudsdyrkan. Hon förstår att Jesus är en profet och kommer efter Jesu ord om hennes fem tidigare män och hennes nuvarande man direkt in på judarnas och samariernas olika syn på var man skall tillbedja Gud och fira sina gudstjänster, i Jerusalem eller på berget Gerisim (jfr 5 Mos 11:29; 12:4ff). Jesus vänder kvinnans uppmärksamhet från *platsen* för tillbedjan till *sättet* för en rätt tillbedjan av Gud. Enligt Jesu ord tillber samarierna, till skillnad från judarna, det som de inte känner till, med motiveringen: "frälsningen kommer från judarna" (vv 19-22).

De fem folk som assyrierna tvångsförflyttade till Samarien på 700-talet f Kr, för att ersätta de samarier som deporterats därifrån, dyrkade vart och ett sin gud eller gudakombination (2 Kung 17:23ff, särskilt vv 29-31; av v 32 framgår att de också fruktade Herren, dvs Israels Gud). Tillämpningen blir: "Ni samarier har tillbett *fem gudar* (avgudar), och den Gud som ni nu tillber är inte er utan *Israels Gud*."³ Att frälsningen kommer från judarna innebär att Gud har anförtrott sin frälsningsplan åt Israel som sitt egendomsfolk. Med detta folk har han ingått *förbund*, först genom Abraham och sedan genom Mose. Detta förbund är ett nådesförbund och ett fridsförbund som på ett förebildande sätt tagit gestalt i *tempeltjänsten* med dess offer till soning av folkets synder.

Enligt Jesu och hans apostlars undervisning har tempeltjänsten och offren samt de profetiska skrifternas förutsägelser nått sin fullbordan och uppfyllelse genom Jesus Kristus, hans

försoningsgärning, uppståndelse och himmelsfärd. I honom är vägen öppen till *det allra heligaste* (Heb 10:19-20, 1917 års kyrkobibel och Folkbibeln), dvs till försoningens källa, Gud själv. Därför kan Jesus säga till den samariska kvinnan: "Den tid kommer, ja, den är redan här, då alla sanna gudstillbedjare skall tillbe Fadern i ande och sanning. Ty så vill Fadern att man skall tillbe honom. Gud är ande, och de som tillber honom måste tillbe i ande och sanning" (Joh 4:23-24).

Sann tillbedjan hör samman med den ende sanne Guden, och han kan endast tillbedjas på ett andligt sätt, i kraft av Guds egen gärning genom sin son Jesus Kristus och den helige Ande. Jesus själv är i sin person och gärning den gudomliga, eviga sanningen, själva verkligheten, och Guds kärlek förkroppsligad, och Anden är både sanningens och kärlekens Ande. Jesu ord innebär att hans himmelske Fader, Israels Gud, är hela världens, hela mänsklighetens Gud. Följaktligen är alla andra gudar avgudar (jfr 2 Mos 20:3ff; 3 Mos 19:4; Ps 96:5; Jes 2:18ff).

Tillber du och jag i ande och sanning den ende sanne Guden, Jesu och vår himmelske Fader? Gör vi honom känd för våra medmänniskor?

Jesus framhåller sig själv som Messias, Herren, "Jag Är"

Kvinnan från Sykar uttalar sin visshet om att Messias, den Smorde, skall komma. Samarierna kallar Messias den Kommande, den som kommer, precis som Johannes döparen när han från sitt fängelse låter fråga Jesus om han är den som skall komma och får svaret, med dess hänvisningar till gammaltestamentliga profetior: "blinda ser och lama går, spetälska blir rena och döva hör, döda står upp och fattiga får ett glädjebud" (Matt 11:2ff, jfr Jesu programförklaring i Nasarets synagoga, Luk 4:16ff). Guds rike, himmelriket, har kommit nära genom Jesus Kristus, och det skall nå sin fulländning vid Jesu återkomst till hela skapelsens pånyttfödelse. Jesu betydelse understryks i hans översteprästerliga förbön, t ex med orden: "Detta är det eviga livet: att de känner dig, den ende sanne Guden, och honom som du har sänt, Jesus Kristus" (Joh 17:3).

Kvinnan fortsätter med att om Messias säga: "när han kommer skall han låta oss veta allt" (Joh 4:25). Jesu svar lyder: "Det är jag, den som talar till dig", i Hugo Odebergs översättning: "Jag Är är det som talar med dig" (v 26).⁴ *Jag Är* är en omskrivning av det gudomliga, outtalbara gudsnamnet *JHWH*, det som återges med Herren, på hebreiska *Adonaj* och på grekiska *Kyrios*. (Grundstället är 2 Mos 3:14.) När Jesus i olika sammanhang säger "Jag är" syftar han på detta namn (t ex Joh 8:18, 24, 28, 58, jfr Odebergs översättning⁴; se även Fil 2:8ff). En utvidgad form av detta gudsnamns innebörd är Uppenbarelsebokens "han som är och som var och som kommer" (Upp 1:4 m fl ställen).

Vi kan här erinra oss ord som: "Jag är världens ljus" och "Jag är vägen, sanningen och livet" (Joh 8:12; 14:6). I ett samtal med Marta efter hennes bror Lasaros död säger Jesus: "Jag är uppståndelsen och livet. Den som tror på mig skall leva om han än dör, och den som lever och tror på mig skall aldrig någonsin dö." På frågan "Tror du detta?" svarar Marta: "Ja, herre, jag tror att du är Messias,

Guds son, han som skulle komma i världen” (Joh 11:25-27, jfr Simon Petrus bekännelse enligt Matt 16:15).

Sonens enhet med Fadern kommer klart fram i Jesu ut-saga: ”Jag och Fadern är ett” (Joh 10:30), liksom när han säger sig kunna göra det som endast Gud kan, t ex förlåta synder. Som Messias är Jesus den av Gud smorde konungen, prästen och profeten, dvs vår herre, försonare och lärare/vägledare.

När vi ber i *Jesu namn*, åberopar vi inte främst hans mänskliga namn Jesus, som betyder ”Herren är frälsning”, utan framförallt hans gudomliga namn, Jag Är, det som han fått av sin himmelske Fader och som betecknar att han och Fadern är ett. Den som lever i tron på honom har evigt liv och ett hopp som håller över tidens gräns. Han eller hon har i hans namn nåd och frid som bär genom livets mångahanda påfrestningar och utmaningar.

Har du och jag tagit emot Jesus som vår Messias och Herre, så att han för oss är ”Jag Är”? Har vi frimodighet att i ord och gärning bekänna honom för våra medmänniskor?

Konklusion

Jesu exempel i sättet att föra dialog med en människa av annan tro, i detta fall en samaritansk kvinna, visar att han först anknyter till sin samtalspartners bakgrund och livssituation. Brunnen med det friska källvattnet blir en naturlig utgångspunkt för Jesus att först be henne om något att dricka för att stilla sin törst, därefter - efter kvinnans förvåning över hans begäran - att erbjuda henne levande vatten i detta ords djupare mening. Det vattnet betecknar han som en Guds gåva som kvinnan ännu inte känner till eller förstår. Jesus väcker en längtan hos kvinnan efter detta märkliga vatten, en bild av frälsningen, det eviga livets gåva (jfr Apg 2:38; Rom 6:23; 2 Kor 8:9).

Hela tiden tar Jesus fasta på det som kvinnan säger, och han tar hennes inlägg på allvar. Kvinnan inser att Jesus inte är vilken jude som helst utan en profet. Det är kvinnan, uppenbarligen inspirerad därtill av Jesus, som leder in samtalet på frågan om den rätta platsen för tillbedjan och gudstjänst. Hon visar sig också känna till skillnaden mellan judisk och samaritansk teologi och praxis. Kvinnan vid Sykars brunn kan rentav i detta sammanhang betraktas som en representant för det samaritanska tros-samfundet. Jesus tar vara på möjligheten att peka bort från platsen för gudstjänstfirandet till sättet för en rätt tillbedjan. Enligt Jesus har Gud på ett särskilt sätt uppenbarat sig för sitt egendomsfolk Israel, men med inriktning på Gud,

Fadern, som hela världens Gud.

Kvinnan uttrycker som sin och därmed sina trosfränders visshet att Messias skall komma och uppenbara allt. Jesus svarar med att säga att han är Messias, och mer än det: den Gud, Herren, vilkens namn i 2 Mos 3:14 förklaras med orden ”Jag är” eller ”Jag är den jag är”. Detta kan han göra med chans att bli förstådd, eftersom Moseböckerna enligt samaritansk syn var helig skrift.

Det som berättas i Joh 4:27ff visar resultatet av Jesu dialog med kvinnan vid Sykars brunn. Hon lämnade sin vattenkruka och gick till staden för att vittna om vem hon funnit. Det ligger en begynnande visshet i hennes fråga: ”Kan han vara Messias?” För sina lärjungar framhåller Jesus det som sker som ett tecken på att en andlig skörd är på väg (jfr väckelsen i Samarien, Apg 8:4ff). Många samarier från Sykar kom till tro på Jesus, först genom kvinnans ord, sedan utifrån egen erfarenhet: ”Vi har själva hört honom och vet att han verkligen är världens frälsare” (v 42).

Den som utifrån en kristen tro vill bedriva dialog med en människa av annan tro eller med en människa utan tro, bör i Jesu efterföljd vara lyhörd för sin samtalspartners bakgrund och livssituation. Han eller hon bör ta till sig vad samtalspartnern säger och utifrån det med frimodighet proklamera Jesus som Messias, Herren, sin egen och världens frälsare.

David Termén

Noter

¹Bearbetning av predikan i Pauluskapellet, Uppsala, 2:a söndagen efter Trettondedagen den 14 januari 2007. Den här föreliggande omarbetade versionen slutfördes den 29 januari 2007.

²Se t ex uppsatsen *Samariterna i Nya testamentet och historien* i: Hugo Odeberg, *Tillbaka till Bibeln*, 1944, sid 161ff; uppslagsordet *Samarier* eller *Samarit(er)* i bibliska lexikon eller uppslagsverk, t ex *Illustrerat Bibel-Lexikon* i dess olika utgåvor.

³Jfr hänvisningen under Joh 4:18 till 2 Kung 17:24 i Hugo Odebergs översättning av *De fyra evangelierna och Apostlagärningarna*, 1996. Också under vv 9 och 22 finns hänvisningar till avsnittet 2 Kung 17:24ff. Denna tolkning av Jesu tal om kvinnans fem tidigare män och hennes nuvarande man utvecklas närmare i Odeberg, *The Fourth Gospel*, 1929, sid 183-187.

⁴Ang Odebergs översättning, se föregående not. Till Jesu ”Jag är”-ord i Johannesevangeliet, se Rune Söderlunds kommentar till Joh 4:26 m fl ställen i hans förord till Odebergs översättning (sid 21).

Blir kyrkan förbisprungen?

Daniel Alvunger har disputerat på en avhandling med titeln *Nytt vin i gamla läglar. Socialdemokratisk kyrkopolitik under perioden 1944-1973* (Församlingsförlaget 2006). (Se även intervju i KoF nr 1-07.) Det handlar om politik. Och makt. Maktpolitik.

Eklestiastikminister Arthur Engberg drev på 1930-talet

en hård statskyrkokolinje. Han menade att staten först måste kontrollera och reformera kyrkan och först därefter släppa den fri. Kjell-Olof Feldt skrev nästan detsamma 1964. Målet var en folkhemskyrka för ett folkhemssamhälle, och Svenska kyrkan skulle tjäna som ”verktyg” för att ”försöka få medborgarna att bli lojala och trogna mot den ►

demokratiska tanken och den demokratiska ordningen”, för att citera K.J. Olsson i ett uttalande från den socialdemokratiska partikongressen 1944.

Men vi får inte falla för frestelsen att nu, i efterskott, teckna socialdemokratins banerförare som ateistiska kyrkostörtare. Några önskade kanske agera kyrkans dödgrävare (vilket inte är helt obegripligt med tanke på hur många av kyrkans representanter hade bemött den framväxande arbetarrörelsen), men andra ville både kyrkan och människorna väl, och trodde uppenbarligen på en av staten kontrollerad, demokratiskt strukturerad kyrka.

Engberg var radikal. Han ville avskaffa biskoparna och ersätta dem med en generaldirektör för det han raljant kallade det kungliga salighetsverket. Fast så mycket salighet handlade det kanske inte om, snarare om en kyrka som skulle tömmas på ideologisk kraft och andlig energi innan den fick gå sina egna vägar. Engberg var angelägen om att prästutbildningen skulle präglas av liberalteologiska värderingar för att garantera en moderniserad kyrka.

Därför är inte steget långt till en av våra dagars liberalteologer, den amerikanske biskopen John Shelby Spong, känd för sin skrift *En ny kristendom för en ny värld* (Verbums förlag 2005). Spong menar just en ny kristendom: han kan inte se Gud som ett övernaturligt väsen, inte Jesus som en jordisk inkarnation av en sådan gudom, inte tro att Jesus kunde uppväcka någon död eller att Jesus själv uppstod från de döda. Han tror inte att den kristna etiken har nedtecknats på stentavlor eller i Bibeln. För övrigt tror han inte att Bibeln är Guds ord heller. Och så vidare. Vi har hört det förut.

Spong menar att den traditionella kristna tron är på väg att dö, och att det är dags för ”A New Christianity” att ta över den gamla kyrkoorganisationen, den gamla ekonomin, de gamla byggnaderna. Det finns sådana som menar att det som Spong förespråkar redan har börjat förverkligas.

I grund och botten har Arthur Engberg och J. S. Spong varit ute i samma ärende. När Daniel Alvunger citerar Jesu liknelse om det nya vinet i de gamla läglarna avser han den radikala förvandling som folkkyrkobegreppet genomgick. Einar Billing, J.A. Eklund och Manfred Björkquist talade om ett samfund byggt uppifrån på ordet och sakramenten, grundat på Guds förekommande nåd och med människorna som objekt. Den folkkyrka som förekom i socialdemokratisk debatt och inte minst inom den socialteologiska delegationen vid Svenska kyrkans diakonistyrelse var i stället byggd underifrån, med människorna som subjekt. En programskrift med betydelsediger titel och stor spridning var *Lekman tar ansvar* (1963, saknas i Alvungers litteraturlista). Man styrdes av ett korporativistiskt tänkande. Människorna skulle nås via fackföreningar, politiska partier, studiecirklar, föreningar. Allt sådant känns nu ganska föråldrat.

Samtidigt sitter vi med ett provisoriskt facit. Vi har kunnat observera hur det har gått. Bibeln är nu på många håll desarmerad. Man kan få höra kommentarer som: ”Jaja, så tror du ja. Du läser Bibeln på ditt sätt, jag på mitt.” Kvar blir en kyrkoorganisation som i förlängningen kan fyllas med godtyckligt innehåll.

Många socialdemokrater utgick på sin tid från den rationalistiska upplysningstraditionens axiom att intresset för tro och religion upphör när levnadsstandarden nått en tillräckligt hög nivå. Kanske trodde de att kyrkan skulle skrumpna bort av sig själv, en process som somliga kunde tänka sig att påskynda. Vår tid visar att tron inte dör ut, men att den tar sig andra uttryck, söker sig andra former. Visst finns det en risk att Svenska kyrkans officiella linje blir förbispningen av andra traditioner, inom och utom den etablerade kyrkans murar. Kommer den gamla Svenska kyrkan att kunna hämta upp det försprånget?

Sådana tankar väcks snart när man läser Daniel Alvungers inte alldeles lättillgängliga framställning. Kommer det gamla kyrkosamfundet att gå i graven med de kortlivade paroller som just nu står på agendan? Det är alltid lönande att lyssna till samtidens klyschor. Hur många gånger har vi inte hört modefraser som ”sedd och bekräftad”, ”du duger som du är”? Det ligger givetvis något väsentligt i sådana formuleringar, men när de stelnar till klichéer töms de snabbt på substans. Ungefär som den gamla statskyrkogångens ”öppen, demokratisk och tolerant”, vilket till slut riskerade att mest betyda ”utslätad och menlös”.

Om kyrkan spårar ur och mister kontakten med de personligt troende, vad kommer i så fall i stället? Ty något kommer. Nya generationer kommer också att uppsökas av den Helige Ande, kallas, upplysas och helgas. Var de då finner sitt andliga hem vet vi inte, men det vet vi, att vi som lever nu har ansvar för deras andliga välfärd.

En svaghet i Daniel Alvungers avhandling är att den koncentrerar sig på den interna socialdemokratiska utvecklingen och inte relaterar till den allmänna debatt som fördes i tiden, också utanför det socialdemokratiska partiet. Det leder till att viktiga opinionsbildare som Ingmar Ström endast nämns i förbigående. Andra förekommer inte alls. Ändå väcker den tunga frågan.

Mycket av den socialdemokratiska diskussionen vid mitten av 1900-talet handlade om människornas fria tillgång till kyrkans tjänster och lokaler, särskilt i samband med livets och årets högtider, utan några krav från kyrkans sida på bekännelse. Kyrkorummet som ceremonilokal och hembygdsmuseum. Hela denna rörelse kom automatiskt i konflikt med den kristna trons grundläggande dokument och lärotradition: uppmaningen att omvända sig och tro evangelium. Frågan som ligger kvar blir: vad blir det av jordens salt och världens ljus, av samtidskritik och rättfärdiga alternativ till den rådande samhällsordningen, om den politiska majoriteten skall avgöra vilken som är kyrkans sanna lära?

Sådana tankar väcks av Daniel Alvungers väsentliga bok. I den kan vi läsa vad de olika kombattanterna faktiskt skrev och sade.

Göran Kåring

Nytt vin i gamla läglar - Socialdemokratisk kyrkopolitik under perioden 1944-1973

Församlingsförlaget 2006, 288 sid

